

<https://helda.helsinki.fi>

Perhetutkimuksen käännteet : (Jallinoja, Hurme & Jokinen, toim:
Perhetutkimuksen suuntauksia)

Danielsbacka, Mirrka Johanna Emilia

2015-10-13

Danielsbacka , M J E & Tanskanen , A O 2015 , ' Perhetutkimuksen käännteet : (Jallinoja,
Hurme & Jokinen, toim: Perhetutkimuksen suuntauksia) ' , Janus : sosiaalipolitiikan ja
sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti , Vuosikerta. 23 , Nro 3 , Sivut 336-344 . <
<https://journal.fi/janus/article/view/53004> >

<http://hdl.handle.net/10138/301070>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

PERHETUTKIMUKSEN KÄÄNTEET

Mirkka Danielsbacka: *FT, VTM, tutkija, Väestöntutkimuslaitos*

Antti Tanskanen: *FT, VTT, erikoistutkija, Turun yliopisto*

Riitta Jallinoja, Helena Hurme & Kimmo Jokinen (toim.): *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Gaudeamus, Helsinki 2014. 286 sivua.

Riitta Jallinojan, Helena Hurmeen ja Kimmo Jokisen toimittama artikkelikokoelma *Perhetutkimuksen suuntauksia* mainostaa esittelevänsä perhetutkimuksen keskeiset suuntauokset viimeisten kuuden vuosikymmenen ajalta. Kirja koostuu 10 artikkelista sekä johdannosta ja lyhyestä jälkikirjoituksesta. Kirjan toimittajat perustelevat kokoelmaan valittuja suuntauksia ja niiden keskeisyyttä sillä, että niissä ”empiirisesti perustellen päädytään suhteellisen systemaattisesti kuvaamaan nykyajan perheitä” ja ”myös tavoitellaan yleisempää tieteellistä luonnehdintaa niistä” (s. 8). Lisäksi kriteerinä on ollut, että suuntauksilla on tai on ollut laaja kannatus tutkijoiden piirissä.

Kokoelman aloittaa Riitta Jallinojan teksti 1950-luvulla vaikutusvaltaisen yhdysvaltalaisen Talcott Parsonsin (1902–1979) universaalista perheteoriasta. Parsonsin perheteoria perustuu yleiseen teoriaan pienryhmien dynamiikasta ja se sai runsaasti kritiikkiä osakseen jo 1960-luvulta alkaen. Nykyisin se on miltei kokonaan hylätty.

Jallinoja kysyykin, että ”kannattaako esitellä perheteoria, joka on revitty alas jalustaltaan kauan sitten ja niin perusteellisesti, ettei teorialla tunnu olevan käyttöä tämän päivän perheitä tarkasteltaessa?” (s. 32). Hän kuitenkin uskoo, että Parsonsin teorian tunteminen ja sen virheiden osoittaminen voi palvella nykyistä perhetutkimusta.

Kaksi seuraavaa artikkelia käsittelevät perhetutkimusta kehityspsykologian näkökulmasta. Niistä ensimmäisessä Merja Korhonen ja Hannu Perho valottavat Erik H. Eriksonin (1902–1994) psykososiaalisen kehityksen teoriaa. Eriksonin mukaan yksilö käy elämänsä aikana läpi kahdeksan kehitysvaihetta, joihin kaikkiin kuuluu tietty kehityskriisi. Perhe liittyy psykososiaaliseen kehitysteoriaan erityisesti osana lapsuuden kehitysvaiheita. Helena Hurme puolestaan kirjoittaa kehityspsykologi Urie Bronfenbrennerin (1917–2006) bioekologisesta mallista. Sana ekologinen viittaa siinä laajasti ymmärrettyyn ympäristöön, johon perhe kuuluu osana. Kuten Eriksonin kehitysteoriassa, myös Bronfenbrennerin mallissa keskeistä on yksilön ja ympäristön vuorovaikutus.

Kokoelman kuusi seuraavaa artikkelia käsittelevät sosiologista ja yhteiskuntatieteellistä perhetutkimusta. Marjo Kuronen tarkastelee perhetutkimuksessa 1970–1980-luvuilla esiin nousutta feminististä suuntausta. Varsinkin alkuvaiheissaan feministinen suuntaus edusti kriittistä näkökulmaa perheeseen ja vaati perhe-elämän ja perheen valtasuhteiden tarkastelua erityisesti naisten näkökulmasta. Kuronen käsittelee kir-

joituksessaan pääasiassa feministisosiologi Dorothy E. Smithin tuotantoa.

Isto Ruoppila taas kuvaa perhetutkimusta elämänkulkuteorian tutkimusperinteestä käsin. Elämänkulun teorian ”pääajatus on kytkeä yksilöiden elämät siihen historialliseen ja sosiaalis-taloudellisyhteiskunnalliseen ympäristöön, jossa ne muotoutuvat” (s. 101). Se ei ole suoranaisesti perheteoria vaan tietynlainen metateoria yksilön koko elinajalle. Sosiologinen elämänkulun teoria on varsin kuvaileva, vaikka ajallisen ja ikään liittyvän näkökulmansa vuoksi se onnistuukin paikoin tekemään myös yleisempiä oletuksia ihmisille tyypillisestä elämänkulusta tietyssä ympäristössä.

Hannele Forsbergin artikkeli esittelee konstruktionistista lähestymistapaa kahden yhdysvaltalaisosiologin Jaber F. Gubrium ja James A. Holsteinin tuotannon avulla. Gubrium ja Holsteinin tuotanto, kuten konstruktionistinen tutkimusote ylipäätään, on osa tieteenpostmodernia aaltoa, jossa kiinnostus kohdistuu kieleen ja erilaisiin kulttuurisiin merkityksiin. Konstruktionistinen lähestymistapa korostaa perheen monimuotoisuutta ja valtaosassa tutkimussuunnan tuotoksia käytetään tutkimusmetodeina kvalitatiivista diskurssianalyysiä ja narratiivista analyysiä.

Anna-Maija Castrén kirjoittaa perhetutkimuksen konfiguraationaalista suuntauksesta, jossa keskeisenä kiinnostuksen kohteena ovat ihmisten väliset sosiaaliset suhteet. Castrénin mukaan suuntauksen ”(p)yrkimyksenä on pikemmin purkaa perhe käsitteenä ja sosiaalisena instituutiona kuin tarjota

sille tyhjentävä tai yleinen määritelmä” (s. 139). Näin ollen myös konfiguraationaalinen suuntaus on yksi perheen monimuotoisuutta korostavista tutkimussuuntauksista. Koska tämän suuntauksen mukaan kaikki sosiaaliset suhteet voivat lähtökohtaisesti olla yhtä läheisiä tai etäisiä, on perhemääritelmä tutkimuksen tulos, ei lähtökohta.

Kimmo Jokinen kirjoittaa artikkelissaan perhekäytäntöjen sosiologiasta. Tämäkin lähestymistapa korostaa perheen monimuotoisuutta ja perheen määrittelymisen vaikeutta sekä vaatii perhekäsitteen problematisointia. Pirjo Korvela ja Anna Rönkä puolestaan esittelevät perhetutkimusta arkielämän tutkimuksen näkökulmasta. Arkielämän tutkimuksessa korostuu etnografinen havainnoiva aineistonkeruutapa ja tutkimuksen kuvaileva luonne. Mahdollisimman tarkan perhearjen kuvauksen uskotaan tuottavan uutta tietoa perheen toiminnan prosesseista.

Kokoelman viimeisessä artikkelissa Anna Rotkirch esittelee perhetutkimusta evoluutioteorian näkökulmasta. Evoluutioteoreettinen tutkimusote on kehittynyt 1970-luvulta lähtien nopeasti, ja erityisesti viimeisen noin kahden vuosikymmenen aikana se on tuottanut runsaasti uutta tutkimusta. Evoluutiivinen tutkimusote lähestyy perhettä lisääntymisjärjestelmänä, jolloin keskeisenä ajatuksena on se, että ”ihmislasten tekemiseen, synnyttämiseen ja kasvattamiseen on tarvittu tiettyjä tunnesiteitä ja sosiaalisia muotoja”, joista ”tärkeimmät ovat hoivaava vanhemmuus, pitkät parisuhteet ja yhteisöllinen kasvatus” (s. 222). Evoluutioteoreettisen tutkimusotteen vastaus perheen universaa-

liuden ja monimuotoisuuden proble-
matiikkaan on teoriasta johdettavien
hypoteesien avulla tapahtuva vertailu
ihmislajin sisällä eri kulttuureissa ja eri
aikakausina sekä vertailu eri lajien vä-
lillä.

Perhetutkimuksen suuntauksia -artikkeli-
kokoelman ansiona voi pitää sitä, että
mukaan on kelpuutettu evolutiivis-
ta perhetutkimusta valottava artikkeli.
Vanhoilta vastakkainasetteluilta ei silti
vältytä, sillä kirjan toimittajat tuntuvat
edelleen pitävän evoluutiotutkimusta
vain yhtenä ”vaihtoehtoisena” (s. 16)
tulkintamallina. Hedelmällisempää olisi
käsittää se perinteisten perhetutkimuk-
sen suuntausten kanssa samanaikaisesti
toimivana makroteoreettisena mallina.
Kuten Rotkirch toteaa: ”Biologiassa
evoluutio yhdistävänä makroteoriana
on pitkään ollut itsestäänselvyys” (s.
216) mutta ”humanistisissa ja yhteis-
kuntatieteissä tilanne on hyvin erilai-
nen” (s. 217). Olisimme mielellämme
nähtäneet toimittajien kommentoivan
kirjaa yhteen vetävässä jälkikirjoituk-
sessaan myös tämän tutkimussuunnan
antia perhesosiologian kyllästäväällä
kentällä, jolla biologia on viime vuosi-
kymmeninä ollut miltei kirosana.

Jälkikirjoituksessa toimittajat huo-
mauttavat, että perhetutkimuksessa on
viimeisten 60 vuoden kuluessa ollut
kaksi tärkeää käännettä. Ensimmäi-
nen oli 1940-luvulta alkanut ”perheen

teoretisointi yleisellä tasolla” ja toinen
1980-luvulla noussut individualismia ja
sosiaalista konstruktionismia painottava
suuntaus. Toimittajat kyselevät kolman-
nen käänteen perään. Kansainvälistä
perhetutkimusta seuratessa vaikuttaa
siltä, että ”kolmas käänne” on jo tu-
loillaan, vaikka sen tuotokset ovatkin
jääneet suomalaisten perhetutkijoiden
keskuudessa vähälle huomiolle. Evolu-
tiivinen perhetutkimus, joka yhdistää
sosiaalitieteellisiä, psykologisia ja bio-
logisia selitysmalleja, tarjoaa lähesty-
mistavan, joka voi vastata useisiin kirjan
toimittajia askarruttaviin kysymyksiin.
Evolutiivinen lähestymistapa tarjoaa
välineitä muun muassa perheen uni-
versaaliuden ja moninaisuuden yhdis-
tämiseen. Lisäksi se voi antaa selityksen
ydinperheen ulkopuolisten perhesuh-
teiden merkittävyydelle.

Perhetutkimuksen suuntauksia -kirjas-
sa esitetään perhetutkimuksen tiede-
poliittisten painopisteiden vaihtelu
viimeisen puolen vuosisadan ajalta ja
osoitetaan, miten perhetutkimus muun
tutkimuksen tavoin on sidoksissa aika-
kautensa politiikkaan ja tiedepolitiik-
kaan. Kirjan viimeistä artikkelia lukuun
ottamatta kirja ei oikeastaan ole katsaus
nykyhetken kansainvälisesti keskeisim-
piin perhetutkimuksen suuntauksiin
vaan pikemmin historiallinen kokoel-
ma Suomessa keskeisinä pidettyjä lä-
hestymistapoja.

HYVINVOINNIN YTIMESSÄ

Tuula Helne: *VTT, johtava tutkija, Kellan tutkimusosasto*

Timo Hämäläinen & Juliet Michaelson (toim.): *Well-being and Beyond. Broadening the Public and Policy Discourse.* Edward Elgar, Cheltenham 2014. 356 s.

Mitkä ovat ihmisen olennaisimmat ominaisuudet? Mitä merkitsee ihmisenä oleminen? Näillä perimmäisillä kysymyksillä Juliet Michaelson ja Timo Hämäläinen avaavat toimittamansa teoksen *Well-being and Beyond*. Aloitussanat luettuaan teokseen ei voi suhtautua kuin myönteisesti: sen toimittajat ovat nähneet, että implisiittiset vastaukset näihin kysymyksiin ohjaavat poliittisia päätöksentekoprosesseja. Tähän asti vastaukset ovat olleet kapeita ja talousjohtoisia. Siksi hyvinvointikeskustelun tehtävä on uusien vastausten tarjoaminen.

Sosiaalipoliitikkona toivotan avosylin vastaan vallitsevaa hyvinvointiymmärrystä avartavan teoksen. Yhtä kaikki olen hämmästynyt siitä, että kirjasta ei löydy sosiaalipoliitikkojen puheenvuoroja: kirjoittajat edustavat etupäässä taloustieteellistä ja psykologista tutkimusta sekä terveys sosiologiaa. Teoksen toimittajat kirjoittavat hyvinvointitutkimuksen olevan suhteellinen uusi tieteenala, jonka juuret ovat yhtäältä taloustieteessä ja toisaalta psykologiassa. Hyvän aika: onko sosiaalipoliittisen hyvinvointi-, tarve-, elämänlaatu- ja

elinolotutkimuksen tunnettuus ja näkyvyys näin vähäistä? Onko taloustieteilijöiden onnellisuustutkimus vetänyt pitemmän korren? Sosiaalipoliitikoilla taitaa olla ryhdistäytymisen paikka.

Sosiaalipoliitikan sivuun jäämisestä huolimatta *Well-being and Beyond* on oiva artikkelikokoelma elintärkeästä aiheesta. Jaottelu neljään osioon toimii hyvin, ja toimittajat ovat ponnistelleet kiitettävästi luodakseen kirjoitusten välille dialogia kahden työpajan avulla.

Johdanto mukaan luettuna teos koostuu neljästätoista artikkelista. Tässä esitän huomioita vain joistakin niistä, näkökulmanani hyvinvoinnin yhteiskunnallisuus. Näkökulma eroaa siitä, miten artikkeleiden kirjoittajat tiivisivät teoksen teemat jälkimmäisessä työpajassaan: he nostivat esiin ihmisten voimaantumisen, osallistumisen, yhteistyön ja kuulumisen tärkeyden sekä tarpeen ymmärtää monimutkaisia ympäristöjä koherenssin ja merkityksellisyiden lisäämiseksi arjessa.

Kirjan ensimmäinen osa käsittelee koherenssia ja on asiaankuuluvasti sisäisesti koherentein jakso. Timo Hämäläinen hahmottelee koherenssia edistävää holistista hyvinvointikäsitystä välttämättä psykologisoinnin karikon, sillä hän kytkee yksilön hyvinvoinnin ongelmat vallitsevan markkinatalouden varjopuoliin. Hän kuuluttaa kulttuurista paradigmanmuutosta, joka johtaisi kestävämpään sosioekonomiseen malliin. Hämäläinen siis rakentaa kestävästä hyvinvoinnin teoriaa ja korostaa, että talousjärjestelmämme ja hyvinvointivaltion ongelmia ei voida poistaa, mikäli poliittisen päätöksenteon viimesijaisia

päämääriä eli kestävästä kehitystä ja hyvinvointia ei ymmärretä nykyistä paremmin. Tähän nähden hyvinvoinnin ja ihmisen luontosuhteen yhteys jää artikkelissa melko vähälle huomiolle. Hämäläinen muistuttaa kuitenkin siitä, että henkisen koherenssin puutteesta juontuva kyvyttömyys nähdä omien valintojen seurauksia voi johtaa sosiaaliin ja ympäristöongelmiin.

Hämäläinen esittää ehdotuksia elämää yksinkertaistavista järjestelyistä, joiden avulla voitaisiin tukea koherenssia ja hyvinvointia. Hän uskoo, että syvempi ja holistisempi hyvinvointikäsitys tekee yhteiskunnassa tarvittavat rakenteelliset muutokset tunnistettavammiksi ja helpommin toteutettaviksi. Samaa toivon itsekkin.

Myös Maureen O'Hara ja Andrew Lyon jäljittävät artikkelissaan holistista hyvinvointikäsitystä. He kannattavat pyrkimyksiä tehdä hyvinvoinnista yhteiskuntapolitiikan nimenomainen kohde, sen sijaan että hyvinvointia pidettäisiin edelleen taloudellisen menestyksen toivottavana sivuvaikutuksena. Hyvinvoinnin he määrittelevät relationaalisesti: se on kokonaisten systeemiin toimintaa, jossa jokainen elementti vaikuttaa keskinäisuuhteissa olevaan kokonaisuuteen. Määritelmä tarjoaa erinomaisen lähtökohdan moniulotteiselle kestävästä hyvinvoinnin teorialle ja politiikalle.

Kirjan toisessa osassa elvytetään sosiaalista, ja se toki lämmittää sosiaalipoliitikon sydäntä. Stefano Bartolinin kirjoitus poikkeaa teoksen muista artikkeleista. Se ei pyri luomaan uutta käsitystä hyvinvoinnista vaan keskittyy

kuvaamaan yhdysvaltalaisen konsumerismiksi muuntuneen onnellisuuden tavoittelun haitallisia seurauksia hyvinvoinnille, ihmissuhteille, ajankäytölle ja taloudelle – ympäristöstä puhumattakaan. Bartolini argumentoi, että yhteisen hyvän (sosiaalisten suhteiden ja ympäristön) rappeutuminen pakottaa ihmiset tavoittelemaan onneaan yksityisillä tavaroilla ja yksityisellä vaurauksella. Jotta heillä olisi varaa ylläpitää näitä ”puolustautumismenoja”, he joutuvat työskentelemään enemmän, mikä heikentää sosiaalisia suhteita entisestään. Samalla kasvaa bkt, ympäristötuhoja pahentaa. Lopputulos on hyvinvoinnin jatkuva heikkeneminen. Amerikkalaisen ylikulutus ja ylivelkaantuminen johtivat myös planeetanlaajuiseen talouskriisiin. Sitä vastoin aidon onnellisuuden edistäminen tuottaisi taloudellista tasa-arvoa.

Avik Basu, Rachel Kaplan ja Stephen Kaplan etsintäkuuluttavat artikkelissaan järkeviä ihmisiä. Syytä onkin, sillä modernia elämää luonnehtii järjettömyys, joka tuottaa ärtymystä, suvaitsemattomuutta ja toivottomuutta. Tekstissä esitellään ympäristöjä ja tiloja (esimerkiksi yhteisöpuutarhoja), jotka edistäisivät vastakkaisia ominaisuuksia – kohteliaisuutta, sosiaalisuutta ja yhteistyökykyä. Kirjoittajat kuvittelevat reitin kestävyysteen: hyvän kehän, jossa luomamme järkevyyttä tukevat ympäristöt myötävaikuttavat siihen, että alamme pitää parempaa huolta elämästämme ylläpitävästä luonnonympäristöstä.

Kolmannessa osassa päästään tähdelliseen tehtävään, talouden periaatteiden tarkistamiseen. Charles Seaford kysyy artikkelissaan, miten ”hyvinvointitie-

teen” tulisi vaikuttaa talouspolitiikkaan. Hän tuo esiin tärkeitä näkökohtia, kuten tasa-arvon ja hyvinvoinnin yhteyden, talouden epävakaisuuden hyvinvointia heikentävän vaikutuksen ja velkaantumisen haitallisuuden, mutta vakiokritiikiltäni en välty: ympäristön tilan, talouden ja hyvinvoinnin suhde sivuutetaan.

Jill Flint-Taylor ja Cary L. Cooper kehittävät organisaatioita asettamaan hyvinvoinnin päätöksentekonsa ytimeen ja esittävät hyviä keinoja sen toteutumiseksi. Tähän ei voi kuin yhtyä, sillä tosielämässä organisaatiouudistuksia tehdään kaiken muun kuin niissä työskentelevien ihmisten hyvinvoinnin vuoksi.

Neljännessä osassa siirrytään politiikka-johtopäätöksiin. Artikkeleissa mennään laidasta laitaan. Mihail Csikszentmihalyi haluaisi, että hallitukset ottaisivat huomioon ihmisten tarpeen rikastaa tietoisuuttaan, kun taas Agnès Hubert tarkastelee hyvinvoinnin merkitystä EU:n talouskasvulle ja demokratialle. Artikkelit on kuin paluu maan pinnalle, sillä Hubert kirjoittaa hyvinvoinnin sijoituksen prioriteettilistalla laskeneen talouskriisin myötä. Hän toivoo sen paluuta agendalle, mutta EU:sta kun puhutaan, tärkeänä perusteena on kasvu ja kilpailukyky. Holistinen hyvinvointikäsitys voisi Hubertin mukaan olla hyödyllinen päätöksenteon ohjenuora. Kirjassa sekä Hämäläisen että Monica Erikssonin ja Bengt Lindströmin esittelemä salutogeeninen lähestymistapa voisi toimia sellaisena, sillä koherenssin tunne edistää terveyttä ja vähentää hyvinvointipolitiikan kustannuksia. Tämä lienee ekonomisoituneessa kulttuurissamme viesti, joka puree paremmin

kuin vetoaminen hyvinvoinnin ja mielekkään elämän arvoon sinänsä.

Kirjan nimi, *Well-being and Beyond*, on osuva. Omat ajatukseni se vei siihen, että hyvinvointi tulee ymmärtää paljon laajemmin kuin on tapana. Hyvinvointi ei ole vaikkapa elintaso tai hyvinvointivalmennuksen tuottamia täydellisiä kehoja. Hyvinvointi ei myöskään ole koskaan täysin yksilön asia. Se mahdollistuu yhteydessä meitä ympäröiviin muihin ihmisiin ja elinympäristöömme ja on siksi luonteeltaan aina myös sosiaalista ja ekologista. Tapamme ymmärtää hyvinvointi ja tavoitella sitä tuottavat elämäntavan, joka muokkaa maailmaa suotuisasti tai epäsuotuisasti kauas tulevaisuuteen. Hyvinvointi on yhtä aikaa syvästi henkilökohtainen ja syvästi poliittinen asia.

Ekologisen hyvinvointi- valtion diskurssia lujittamassa

Anna-Maria Isola: *VTT, erikoistutkija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*

Tuula Helne, Tuuli Hirvilampi & Kai Alhanen (toim.): Kriisi-istunto: dialogi ekologiseen hyvinvointivaltioon siirtymisestä. Kelan tutkimusosasto, Helsinki 2014. 291 s.

Viime syksynä kaupunkiaktivisti haastoi ihmisiä jättämään uudet vaatteet vaatekauppoihin ja käyttämään lainavaatteita tai kirppiksiä. Haasteeseen liittyi muutama tuhat ihmistä. Ei kestänyt kauaakaan, kun haastajaa kritisoitiin suomalaisen vaateteollisuuden nakertamisesta.

Kritiikki konkretisoi osuvasti kansallisen talouskasvun valta-asemaa, kuluttamista velvollisuutena sekä vapautta kuluttamiseen. Vapaudet ja vapauksien uudelleenjako on yksi syy, miksi kannattaa lukea Tuula Helneen, Tuuli Hirvilammin ja Kai Alhasen toimittama dialoginen kirja ekologiseen hyvinvointivaltioon siirtymisestä.

Kirja on syntynyt yhteiskuntatieteilijöiden, filosofin ja taloustieteilijöiden dialogista. Kasvokkain ja verkossa käydyt keskustelut on litteroitu, muokattu ja toimitettu.

David Bohmin mukaan dialogeja tarvitaan, koska yksilöiden ja yhteisöjen tiedot yksistään ovat vajavaisia eikä niistä siksi hahmotu kokonaisuutta. Menestyksekkäät rauhanneuvottelut perustuvat usein dialogiin. Helneen ynnä muiden kirjassa ei liikuta erimielisyyksien kentällä, vaan samanmieliset analysoivat aikaansa ja lujittavat diskurssia ekologisesta hyvinvointivaltiosta. Elämme suuren muutoksen keskellä, he väittävät, koska ratkaistavana ovat ekologinen kriisi ja finanssikriisi.

Elämäntapamme on taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä.

Siksi kirjan dialogistit haluavat pienentää ekologista jalanjälkeä niin, ettei siirtymä kohtuullisuuteen kurita kaikkein köyhimpiä ja haavoittuvimpia. Yksi kirjan keskustelijoista ja toimittajista, Tuuli Hirvilampi (2015) on todennut tutkimuksessaan, että vähimmäisturvallakin elävän suomalaisen elämäntapa on ekologisesti kestävä. Suomalaisten ekologinen jalanjälki on maailman 11. suurin.

Kyseenalaistuksia olisi ollut kiinnostavaa kuulla: Miten yhteinen maaperä olisi löytynyt esimerkiksi Gustav von Herzenin kanssa, jonka mielestä pääoman kartuttaminen on kaikkien yhteiskuntien elinehto (Palmer 2011)? Tai Daniel Bel-Amin (2010) kanssa, joka julistaa jokaiselle halukkaalle mahdollisuutta hankkia Ferrari. Dialogistien yhteiset taustaolettamukset ovat siinä mielessä kuitenkin onni, että samanmielisyys vahvistaa argumentatiivista virtaa.

Dialogin strategiana on nimetä ilmiöitä uudelleen. Puhutaan esimerkiksi kasvusyndromeista, kasvuriippuvuudesta, kasvumaniasta, halugeneraattoreista ja ahneiden markkinoista. Sen lisäksi kirjassa uudelleenmääritellään kivettyneitä ja pyöreäksi hioutuneita termejä ja käsitteitä, kuten vapaus ja hyvinvointi.

Arvoja eli ajattelun alkuasetuksia yritetään niitäkin muokata. On oivallettu, että kohtuutaloutta ja ekologista elämäntapaa on tehtävä houkuttelevammaksi maalailamalla myönteisiä tulevaisuudenkuvia. Tällaiseen irrotteluun keskustelijat eivät kuitenkaan varsinaisesti heittäydy, vaikka siihen kerrankin olisi ollut varaa ilman tarvetta viitata tutkittuun tietoon.

Hyvinvointi merkityksellistyy dialogisteille välttämättömyyksiensä täyttymisenä, vähäisenä määränä mukavuuksia, mielenrauhana, läheisyytenä, liikkumisena, luontoyhteytenä, toimintana, turvallisuutena, luovuutena, kiireettömyytenä ja itsensä hyväksymisenä. Hyvinvointisosiologiseen käsitteistöön väsähtäneelle tällainen omakohtaisten merkitysten lukeminen avaa uusia ovia ja ikkunoita. Havahdun miettimään,

mitä sosiaalipoliittista ja rakenteellista voitaisiin tehdä, jotta ihmisillä olisi paremmat edellytykset hyväksyä itsensä.

Elämä ilman syvää häpeää on myös hyvinvoinnin edellytys. Samaan aikaan häpeälle asetetaan dialogissa erityinen tehtävä: epäoikeudenmukaisella tavalla ansaittujen tulojen ja kohtuuttoman kulutuksen tulisi ekologisessa hyvinvointivaltiossa olla häpeällistä.

Keskustelu hypähtelee ratkaisukeskeisyyden ja ongelmalähtöisyyden välillä. Luonteen jalostaminen ja arvojen muokkaaminen ovat hyve-eettisiä, ekologinen verouudistus ja sääntely institutionaalisia keinoja ekologisen hyvinvointivaltion saavuttamiseksi. Lisäksi esitetään demokratian lisäämistä, työn ja tuotannon uudelleen määrittämistä, perustulon ja kansalaispalkan yhdistelmää sekä vapauksien uudelleenjakoa.

Markkinaliberalistisessa talousjärjestelmässä ”vapaus” on alkanut yhä enemmän tarkoittaa markkinoiden ja kulluttamisen vapautta, vapautta täyttää kaupungit mainoksilla ja autoilla. Tähän halutaan hioa särmää: ihmisellä pitäisi olla myös vapaus mainoksettomaan tilaan tai autottomaan kaupunkiympäristöön. Keskustelua vapaudesta olisin lukenut mielelläni pidempäänkin.

Kirjailija Jari Ehnroth soimi alkuvuodesta (HS 10.1.2015) aikalaisiaan hedonistisesta hyvinvointiopista ja hyveetiikan unohtamisesta. Voi olla, että pitkäjänteinen sivistäminen on vähentynyt samalla, kun on alettu tavoitella hyvinvoinnin pikavoittoa. Dialogikirjaa ainakaan ei voi moittaa hyveetiikan unohtamisesta. Välillä tuntuu jopa siltä,

että siinä on tarkoituksena jalostaa uuden hyvinvointivaltion lisäksi uutta ja epävarmuutta sietävää ihmistä.

Silloin tällöin keskustelusta kuuluu moite, mutta sitten dialogistit vaihtavat näkökulmaa ja silloin puheesta huokuu usko ihmiseen ja tulevaisuuteen. Keskustelussa kuuluu tuolloin esimerkiksi positiivisesta psykologiasta (esim. Uusitalo-Malmivaara 2014) ja sosiaalisista mahdollisuuksista (Hiilamo & Saari 2010) tuttuja sävyjä. Positiivisesta psykologiasta ekologisen hyvinvointivaltion diskurssi tosin eroaa siinä, että jälkimmäinen tarkastelee yksilön lisäksi hyvinvoinnin mahdollistavia rakenteita. Miten valtio pystyy yhtäältä vahvistamaan yksilöä niin, että hän sietää epävarmuutta ja toisaalta turvaamaan riittävästi ihmisen elämää, kun olot muuttuvat luultavasti yhä epävarmemmiksi?

Dialogikirja liikkuu pääasiassa yhteiskuntatieteissä, mutta se rakentaa yhteistä rajaseutua psykologian, filosofian ja hieman myös taloustieteen kanssa. Ennen kaikkea kirja kuitenkin osallistuu keskusteluun muuttuvasta sosiaalipoliitikasta, joka ei perustu yhdelle vahvalle paradigmatille, vaan jossa sosiaalipoliittiset sisällöt kilpailevat. Sellaisia sisältöjä ovat esimerkiksi investointihenkinen sosiaalipoliittikka, toimintamahdollisuuksien vahvistaminen ja sosiaalisten mahdollisuuksien tarjoaminen, kykenevöittävä ja aktivoiva sosiaalipoliittikka – niistä useat rajoiltaan hämäriä. Ekologisen hyvinvointivaltion sosiaalipoliittinen sisältö sen sijaan on kirjassa helposti ja melko yhdenmukaisesti ymmärrettävissä.

Kirja kutsuu myös lukijansa dialogiin. Se onnistuu luomaan lukijalle rajaseudun, jossa voi vapautua ajattelemaan hyvinvointisosiologian rajojen tuolle puolen. Piirroskuviituksen ja keskustelumuotoisen tekstin ansiosta kirjan ihmiset tulevat lukijan lähelle ja heidän kanssaan jopa uskaltautuu ajatusleikkeihin.

Kirjassa lainattu David Bohm on sanonut, että ”eristyneisyytemme, panostuksemme asemiin ja rooleihin sekä omien rajojen puolustaminen ruokkivat yksin ajattelemisen tilaa.” Pitkäjännteinen dialogisuus – ihmisten yhteinen hämärä rajaseutu – voisi ainakin jossakin määrin myös tuoda maahanmuuton ja monen muun asian äärellä hämmennyneet ihmiset lähemmäksi toisiaan.

LÄHTEET

Bel-Ami, Daniel (2010) *Ferraris for all. In defence of economic progress*. Bristol: The Policy Press.

Helsingin Sanomat 10.1.2015. Kirjailija Jari Ehrnrooth: Hyvinvointiyhteiskunta perustuu valheelle.

Hiilamo, Heikki & Saari, Juho (2010) *Hyvinvoinnin uusi politiikka. Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin*. Diakoniamattikorkeakoulun julkaisuja. Tutkimuksia 27. Helsinki: Diak.

Hirvilampi, Tuuli (2015) *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136*. Helsinki: Kela.

Palmer, Tom G. (2011) *Kapitalismin moraalit*. Helsinki: Eetos-kustannus

Saikkonen, Paula (2015) *Riskitieto kuntapäätöksenteossa. Tapauksena saastunut maaperä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Uusitalo-Malmivaara, Lotta (2014) *Positiivisen psykologian voima*. Tampere: PS-Kustannus